

Analýza tzv. nezákonných obchodů

Markéta Havlíčková, Eva Trzaskalíková

Nelegální obchody

- jsou obchodní transakce, jejichž **účelem je dosažení nezákonného zisku**
- skupina nelegálních praktik a obchodů prováděných na trzích CP je velmi široká, přičemž je možné konstatovat, že její obsah stále roste
- na trzích CP lze realizovat obrovské peněžní transakce za minimálních transakčních nákladů, proto patří investiční bankovníctví mezi velice atraktivní odvětví, kde lze provádět rozsáhlé nelegální transakce

Nelegální praktiky a obchody

- Praní špinavých peněz
- Insider trading
- Manipulace s tržními cenami
- Záměrné poškozování klienta či investora
- Pyramidální investice, tunelování, atp.

Praní špinavých peněz

- Legalizace výnosu z trestné činnosti, money laundering
- Označení pro aktivity, jejichž cílem je s penězi, které pocházejí z trestné činnosti, provést co nejvíce neutrálních obchodní operací, a to do té doby, než vznikne zdání, že jde o peníze pocházející z legální obchodní činnosti
- Fáze:
 - namáčení
 - namydlení
 - ždímání
- Zákon č. 61/1996 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů

MICHAL KRAUS

- Exposlanec Michal Kraus se zapletl v roce 2001 s podnikatelem Rigem, o kterém již tehdy musel vědět, že je vyšetřován policií a protože měl podnikatel Rigo zablokované účty, odeslal z účtu své matky částku 50000 dolarů (rovnající se přibližně 1,8 milionu korun) do Ghany jako zálohu na koupi továrny na kakao. Zároveň se tehdy zúčastnil jednání přímo v Ghaně a podepsal se tam na dokument jako "direktor".
- Policie tedy začala exposlance Michala Krause v lednu roku 2006 vyšetřovat pro podezření z praní špinavých peněz. Prvně Michal Kraus stále tvrdil, že vlastně o ničem neví a jen udělal službu podnikateli, který ho podvedl a napálil. Později, když mu reálně hrozil trest za přípravu podvodu a korupce, zcela změnil výpověď a najednou tvrdí, že peníze byly jeho a ne podnikatele Riga. Michal Kraus přišel s verzí, že si peníze půjčil od známého z Pardubic a že mu peníze posléze vrátil.
- Nyní ještě soudy definitivně nerozhodly.

Insider trading

- Obchodování s neveřejnými (vnitřními) informacemi
- **Primární insider** – získává informace ze zaměstnaneckého poměru
- **Sekundární insider** – kupuje informace
- Nakupují či prodávají CP na základě znalostí informací neznámých široké investorské veřejnosti
- Zejména u menších emisí

-
-
- Zatímco v zahraničí je známo mnoho případů, kdy šli manažeři do vězení za zneužití vnitřních informací, v Česku nebyl ještě potrestán nikdo.

ALAN SVOBODA

- Obchodní ředitel společnosti ČEZ Svoboda uskutečnil podezřelou operaci s akcemi prostřednictvím obchodníka s cennými papíry. Neoprávněným využitím informace, kterou získal díky svému postavení v ČEZ, si podle policejního zdroje přišel zhruba na 1,6 milionu korun. Rezignoval ze své pozice, ale zanedlouho se na ní opět vrátil.

TERORISTICKÉ ÚTOKY

- Teroristé, kteří zorganizovali útoky na New York a Washington 11.zář 2001, zřejmě vydělali obrovské zisky na mezinárodních finančních trzích v důsledku insider trading, obchodování na základě výlučných interních informací, že v důsledku útoků dojde k drastickému poklesu hodnot akcií na světových burzách, oznámil to prezident německé Bundesbanky. Je zjevné, že organizátoři útoků byly vysoce vzdělané osoby, které zřejmě dlouho pobývaly na Západě - mimo jiné mají také styky mezi odborníky na globální finanční trhy. Myslí si, že z obrovských zisků na základě tohoto insider trading by mohly být financovány další teroristické útoky.

WALL STREET

- Americká komise pro cenné papíry řeší případ velkých investičních bank Morgan Stanley, Goldman Sachs, Merrill Lynch, Lehman Brothers a Bear Stearns. Banky minulý rok vydělaly na burze 61 miliard dolarů, což je meziročně o 54 % více. Americká komise pro cenné papíry podezírá banky, že jejich brokeréři využívají interních informací k vlastnímu účelu a na základě toho vydělávají vysoké částky. Existuje jedna nelegální možnost, jak takových informací využít. Tzv. insider trading operuje z interními informacemi firmy na základě domluvy a následném výrazném zvýšení poptávky po akciích dané firmy. Její hodnota díky tomu výrazně vzroste. Americkou komisi na možný podvod upozornil rapidní nárůst zisku některých amerických investičních bank. Podvodníci si podle komise přišli asi na patnáct milionů dolarů. Státní zástupci hovoří o osmi milionech. 13 lidí bylo obviněno.

Manipulace s tržními cenami

- **„prací prodeje“** – cílem není investiční instrument skutečně prodat, ale pouze vyvolat zdání poklesu tržní ceny a změny objemu obchodů. Po dosažení „umělého“ snížení tržní ceny (obchodník zařídí nejprve pomocí různých účastníků prodeje investičního instrumentu, což vyvolá iluzi, že poklesla jeho tržní cena) začne podvodný obchodník nakupovat investiční instrument od jeho původního vlastníka, který však netuší, že jeho nízká cena byla dosažena na základě „pracích prodeje“
- **nelegální obchodní slupiny** - vytváří se pouze na omezenou dobu, jejich cílem je manipulovat s tržními cenami investičních instrumentů. Jde o tajné skupování investičních instrumentů, dokud skupina nevlastní převážnou většinu konkrétních investičních instrumentů. Pak pomocí najatých osob (moderátoři, novináři, investiční poradci) doporučují koupi daných instrumentů, čímž zvyšují poptávku po nich. Při požadované úrovni ceny je pak začnou rozprodávat.

Záměrné poškozování klienta či investora

- postupné odčerpávání peněžních prostředků z
klientských účtů záměrně nevýhodnými obchodními
transakcemi ve prospěch majetkových správců nebo
investičních zprostředkovatelů
- Lze ho provádět jako:
 - parazitování na příkazech klientů
 - předbíhání („front-running“) při obchodování ze strany
obchodníka s CP
 - doporučení investorům nakoupit nadhodnocené instrumenty a
naopak
 - doporučení a poradenství po telefonu, které zneužívá důvěry lidí

Pyramidální investice, tunelování

■ Pyramidální investice:

- Nákup investičních instrumentů z vypůjčených peněžních prostředků.
- Je nelegální pokud je v rozporu s vypůjčnými podmínkami.

■ Tunelování:

- Rozsáhlý finanční podvod, při kterém management z firmy ve velkém odčerpá finanční prostředky do jiných firem managementem zpravidla vlastněných.
- Většinou není přímé (velké riziko), ale např. prostřednictvím výrazně nevýhodných obchodů pro tunelovanou firmu.
- Český termín (90. léta 20. století)
- Používán např. během Asijské finanční krize

VIKTOR KOŽENÝ

- král českého Harvardského fondu , bytem Bahamské Ostrovy.
- Emigroval do Spojených států jako teenager a v roce 1990 se ve věku 27 let vrátil do Prahy s 3000 dolary v kapse. Přesto se mu podařilo za pouhé 4 roky jen s diplomem ze studia ekonomiky z Harvardu a krátkodobou zkušeností z Londýna, kde pracoval pro fond ve společnosti Robert Fleming, že se Kožený stal jedním z nejoslovanějších správců investičních fondů a nahromadil osobní jmění ve výši 200 milionů dolarů.

- Koženého hlavní šancí byl privatizační program, který zahájila česká vláda. Tento program nabídl v roce 1992 každému dospělému českému občanovi kupony, které se měly proměnit v akcie podniků. V Československu žila celá generace lidí v komunismu, málo Čechů mělo zájem o tyto papíry. Do doby, než se objevila Koženého firma, Harvard Capital and Consulting, pojmenovaná po škole, na níž Kožený studoval. Kožený využil svých zkušeností ze Spojených států a začal používat velmi tvrdé televizní reklamy a zorganizoval reklamní kampaň v tisku. Vysvětloval lidem, že pro ně bude výhodné, jestliže své papírky předají Koženého Harvardu. Přislíbil, že každá osoba, která mu dá své kupony, za ně dostane do roka alespoň desetinásobek jejich původní hodnoty.

- Během několika pár měsíců 1992 odevzdalo Koženého úřadům více než 800.000 lidí své kuponové knížky, každou v hodnotě asi 37 dolarů nebo 1000 korun a za to obdrželi akcie v jednom z harvardských fondů. Když v září 1993 začal fungovat český kapitálový trh, akcie šly dramaticky nahoru - takže Kožený se rychle stal hrdinou české privatizace. Za pár dní měla každá kuponová knížka, hodnotu místo původních 37 dolarů, hodnotu přibližně 675 dolarů nebo 11.000 až 18.000 korun. Kožený tedy rozšířil své osobní bohatství tím, že začal účtovat svým investorům obrovské poplatky za to, že fond založil a další obrovský poplatek za to, že ho spravuje.

-
- V roce 1994 kontrolovala harvardská skupina asi 50 nejlukrativnějších českých podniků. President tehdy na adresu Koženého směřoval další ze svých nesmrtelných výroků: "Jen více takových podnikatelů !" V témže roce začíná systematický tunel směřující do kyperských společností , které dále aktiva převádějí do neblaze proslulé Daventree Ltd.

- V roce 1996 jsou již téměř dotunelované Harvardské fondy, resp. jejich mateřská společnost a rychle transformovány na Harvardský průmyslový holding a.s., který vzápětí své veškeré zbylé jmění vkládá do Daventree Ltd., za to obdrží bezcenné akcie. Za rok 1996 ztratila harvardská holdingová společnost 83%. Harvardský průmyslový holding a.s. jde vzápětí do likvidace, Boris Vostrý (jeden z Koženého nejbližších přátel) je jmenován likvidátorem a začínají se mazat stopy. Vyvádění majetku v řádech desítek miliard korun pochopitelně nemůže uniknout tehdejšímu ministerstvu financí, BIS ani vládě. Neděje se však vůbec nic!

- Zřejmě pro získání času a navození naděje pro akcionáře k získání alespoň nějakých peněz, je Harvardský průmyslový holding a.s. v roce 1998 (tedy téměř 4 roky po jeho faktickém vykradení) prodán jedné z Koženého firem. Kožený platí dvěma směnkami v hodnotě 10 miliard korun, které nikdy neuhradí. Teprve v roce 1999 vydává soud na návrh akcionářů rozhodnutí, kde Borise Vostrého odvolává z funkce likvidátora společnosti Harvardský průmyslový holding a.s. Vostrý se odvolává a obstrukcemi se dočasně udrží ve funkci. Stihne ještě svolat valnou hromadu a jmenovat nového likvidátora Michala Pacovského, další osobu ve službách harvardské skupiny.

-
- Teprve poté se po složitých soudních sporech a právních bitvách daří jmenovat likvidátorem osobu bez zjevného napojení na Koženého skupinu. Následuje definitivní bezradnost a bezmocnost všech, kteří vložili do harvardských fondů své peníze. Teprve v roce 2003 byli Kožený s Vostrým oficiálně obviněni z podvodu, aby měli dostatek času na útěk, Kožený na Bahamské ostrovy a Vostrý do středoamerického Belize. Tunel se uzavřel.

-
- Celkové škody spáchané harvardskou skupinou jdou bezpochyby nad 100 miliard korun, přičemž tuto sumu lze považovat ještě za velmi střízlivý odhad.
 - V roce 2005 byl Kožený zatčen na Bahamách a jedná se o jeho vydání do USA a ČR.

Obecné znaky podezřelých obchodů

- problémy při identifikaci zákazníka,
- ze strany zákazníka jsou poptávány a nabízeny neobvyklé podmínky,
- transakce je pro daného zákazníka netypická,
- zákazník je z neznámých důvodů nervózní při osobním kontaktu,
- zákazník je doprovázen a sledován (zejména při nakládání s hotovostí),
- zákazník jedná jako prostředník,
- neobvyklé způsoby převodu větších finančních hotovostí,
- snaha o minimální kontakt s finanční institucí a pověřování jiných osob tímto kontaktem na základě plných mocí,
- transakce, při nichž jsou finanční prostředky krátce po složení u finanční instituce opět vyzvednuty, pokud z obchodních aktivit zákazníka není pro takové jednání žádný logický důvod,
- transakce vedoucí k tomu, že doposud dlouhodobě pasivní účty a zákazníci vykazují bez zřetelného důvodu značnou aktivitu,
- zákazník sdělí finanční instituci nepravdivé údaje, nebo odmítne bezdůvodně sdělit běžné informace a podklady k obchodu.

Příklad – operace na účtu

- Opakované vklady na účet v částkách těsně pod hranicí 15 000 EUR (tzv. „strukturování“),
- Vklady v hotovosti většího počtu osob na jeden účet,
- Pravidelně se opakující vklady, často i několikrát za den jejichž součet dosahuje značné výše, prováděné třetími subjekty (ne majitelem účtu),
- Ukládání vysokých peněžních částek zákazníkem v hotovosti, která není dopředu spočítána,
- Transakce převyšující částku 15 000 EUR, při které jsou finanční prostředky vkládány na účet nebo vybírány z účtu, který byl dlouhodobě bez výraznějších pohybů,
- Ukládání vysokých peněžních částek v hotovosti s následným bezhotovostním převodem na jiný účet nebo do zahraničí,
- Veliký počet hotovostních či bezhotovostních transakcí,
- Velký počet malých hotovostních vkladů a malý počet velkých hotovostních výběrů,
- Zákazník odmítá objasnění transakce či sdělení jejího důvodu a odmítá předložit doklady o dané transakci,
- Účet zákazníka je založen a využit pro jedinou transakci, zákazník za krátké období zruší účet.

Identifikace podezřelého obchodu

- průběžné monitorování transakcí zaměstnancem finanční instituce
- sledování operací v informačním systému finanční instituce, kontaktů se zákazníkem a informovanosti o prostředí zákazníka (osobní setkání, návštěvy zahraničních zemí, ...)
- informace třetí strany

Regulace trhu CP

- Trhy CP jsou náchylné k tržním selháním (informační asymetrie, negativní externality, nelegální obchody)
- Cíle státní regulace trhu CP:
 - podpora transparentnosti
 - zabezpečení důvěryhodnosti
 - ochrana investorů
- Dílčí regulatorní prvky:
 - regulace informačních povinností emitentů
 - regulace investičních firem
 - regulace nelegálních obchodů

Komise pro cenné papíry (KCP)

- instituce, která existovala v České republice od 1. dubna 1998 do 31. března 2006 (od 1. 4. 2006 převzala její agendu ČNB)
- převzala činnosti, které do té doby vykonávalo Ministerstvo financí
- pětičlenné vedení v čele s předsedou
- Hlavní cíle:
 - ochrana investorů
 - rozvoj kapitálového trhu
 - informovanost veřejnosti
- Z důvodu zachování kontinuity pokračuje web Komise pro cenné papíry <http://www.sec.cz/> i nadále pod svou původní doménou a v téměř totožné struktuře.

POKUTY

- Tomu, kdo poruší nebo nesplní povinnost stanovenou zákonem, pokud nejde o porušení povinnosti mlčenlivosti nebo pokud takové jednání není činem přísněji trestným, může ministerstvo nebo jiný orgán uložit pokutu až do výše 2 000 000 Kč a při opětovném porušení nebo nesplnění povinnosti v období 12 po sobě jdoucích měsíců až do výše 10 000 000 Kč, jde-li o fyzickou osobu, a až do výše 10 000 000 Kč a při opětovném porušení nebo nesplnění povinnosti v období 12 po sobě jdoucích měsíců až do výše 50 000 000 Kč, jde-li o právnickou osobu. Pokutu uloží orgán, který porušení povinnosti první zjistil.

-
- Pokutu nelze uložit, jestliže uplynuly dva roky od konce roku, ve kterém došlo k jednání zakládajícímu právo na uložení pokuty. Právo vyměřenou pokutu vymáhat se promlčuje po pěti letech od vykonatelnosti rozhodnutí. Výnos z pokut je příjmem státního rozpočtu.

Použité materiály

- Musílek, P.: Trhy cenných papírů, Ekopress, Praha 2002
- Veselá, J.: Burzy a burzovní obchody, VŠE, Praha 2005
- <http://www.cnb.cz/>
- <http://www.mfcr.cz/>
- <http://www.sec.cz/>
- <http://www.wikipedia.cz/>
- <http://www.idnes.cz>
- Zákon č. 61/1996 Sb.